

JADWIGA MAREK
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

AKTYWNOŚĆ INWESTYCYJNA ROLNIKÓW

(wstępne wyniki ankiety z 1960 r.)

Pracownia Socjologii Wsi IER przeprowadziła w 1960 r. na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa specjalną ankietę dotyczącą problemów zmian struktury agrarnej, spłat rodzinnych i inwestycji. Poza celem praktycznym, ankietę spełniała określone funkcje poznawcze w systemie badań prowadzonych przez Pracownię — dostarczyć miała w zakresie inwestycji informacji o kierunkach aktywności gospodarczej rolników. Nie były to naturalnie pierwsze badania na ten temat. Kolejne (1947, 1952 i 1957 r.) ankiety notujące zmiany w społeczno-ekonomicznej strukturze wsi przyniosły już w tej dziedzinie sporo materiału. Omawiana ankietę poświęcona była jednak tym problemom wyłącznie i ujęła je znacznie szczegółowiej. W tym opracowaniu przedstawiamy wstępne wyniki tej części ankiety, która poświęcona była inwestycjom.

Badaniem objęto dwa różne, z punktu widzenia ekonomicznego, typy inwestycji — inwestycje kapitałochłonne (np. kupno maszyn rolniczych) i inwestycje pracochłonne (np. melioracje).

Przez inwestycje rozumiano nakłady pieniężne, materiałowe i pracę własną, poczynione w celu tworzenia lub powiększania majątku trwałego gospodarstwa. Pod terminem gospodarstwo rozumiano gospodarstwo rolne łącznie z budynkiem mieszkalnym jako miejscem służącym w warunkach naszej wsi do wykonywania wielu czynności produkcyjnych, np. magazynowanie produktów, przygotowywanie pasz, wylęg drobiu itp.

Ankietą objęto następujące rodzaje inwestycji:

- 1) budowę nowych budynków mieszkalnych i gospodarczych,
- 2) remonty budynków mieszkalnych i gospodarczych od 1 000 zł nakładu rocznie,
- 3) gromadzenie materiałów na nierozpoczęte budowy budynków mieszkalnych i gospodarczych,
- 4) kupno maszyn i narzędzi rolniczych (zakupionych samodzielnie, wspólnie z sąsiadami bądź w kółku rolniczym),
- 5) wkłady na rzecz FRR,
- 6) melioracje,
- 7) kupno inwentarza produkcyjnego: krów, buhajów, macior, knurów i owiec,
- 8) kupno inwentarza pociągowego: koni i wołów,
- 9) kupno ziemi,
- 10) elektryfikacje,
- 11) plantacje trwałe,
- 12) inwestycje wspólne, np. budowa wiejskiej suszarni tytoniu itp.

W celu uzyskania możliwie dokładnej sumy nakładów poczynionych w ciągu roku pytano np. przy budynkach oddzielnie o budulec (z rozbiciem na: kamień, żużel, żwir, piasek, cegła, wapno, cement, drewno, deski, pokrycie dachu, urządzenie wnętrz), oddzielnie o nakłady na pracę najemną oraz o nakłady pracy własnej; przy kupnie maszyn pytano o rodzaj maszyny itp.

Ankieta ujęła również źródła inwestowania rozróżniając:

- 1) nakłady poczynione z własnych środków pieniężnych i materiałowych (słoma, drzewo, kamień), które przeliczano wartościowo na podstawie szacunków Zakładu Rachunkowości Rolnej IER,

2) nakłady poczynione z zaciągniętych w ciągu roku kalendarzowego (1959) kredytów państwowych i prywatnych,

3) nakłady pracy własnej (przy budowie, melioracji, elektryfikacji, wspólnych inwestycjach itp.) przeliczane również na podstawie w/w szacunków,

4) spłaty PZU,

5) spłaty rodzinne,

6) inne (np. dary).

Ponadto ankieta obejmowała czas trwania inwestycji budowlanych (rok rozpoczęcia oraz przewidywany rok zakończenia budowy) oraz — przy niezakończonych inwestycjach budowlanych — orientacyjną wartość całej inwestycji.

Poza ujęciem rzeczywistych inwestycji poczynionych w ciągu roku, ankieta pytała o motyw inwestowania biorąc pod uwagę sumę łącznie wydatkowaną w ciągu roku. Ponadto, w dodatkowej ankiecie pytano, jak rolnicy rozdysponowałiby sumę 100 tys. zł, gdyby ją mieli do dyspozycji.

Niniejsze opracowanie nie obejmuje całości ujętych ankietą zagadnień inwestowania. Do omówienia zostały wybrane następujące problemy:

- 1) częstotliwość inwestowania,
- 2) rodzaj inwestowania,
- 3) wielkość nakładów inwestycyjnych,
- 4) źródło inwestowania,
- 5) rozmiary inwestowania.

Tabela 1

Liczebność gospodarstw zbadanych

Grupy gospodarstw w ha	Rejony						
	środk. zachod.	środk. wschod.	połudn. wschod.	połudn. zachod.	opolski	połn. zachod.	połn.
Razem	1533	2353	3465	1663	761	1688	874
0,0 — 0,5	315	195	494	348	243	338	121
0,5 — 2	290	224	986	258	173	262	96
2 — 5	186	673	1 572	326	172	228	75
5 — 7	149	470	292	166	93	122	52
7 — 10	236	436	103	334	56	546	261
10 — 14	177	228	15	208	21	179	173
14 — 20	131	86	3	13	3	13	61
20 i w.	49	41	—	10	—	—	35
Typy społeczno-gospodarcze:							
Razem	1 372	2 263	2 959	1 663	911		
Nierolnicy	221	140	241	331	217		
Gosp. zarobk. I	207	178	711	305	221		
Gosp. zarobk. II	172	411	627	251	128		
Gosp. wyrobników	14	38	45	—	93		
Gosp. rodzinne	547	1 423	1 236	485	210		
Gosp. kapitalistyczne	12	26	—	—	—		
Gosp. czł. i b. czł. spółdz.	167	31	14	199	42		
Gosp. starców	32	36	85	92	—		

W wymienionych wyżej zagadnieniach, informacje zestawione zostały w rejonach społeczno-ekonomicznych i w grupach obszarowych wg GUS. Dodatkowo dla niektórych rejonów zestawiono wybrane zagadnienia w następujących kategoriach społeczno-gospodarczych:

- 1) nierolnicy — rodziny bezrolne i posiadające do 0,5 ha,
  - 2) gospodarstwa rolne zarobkowe w podziale na:
    - a) gospodarstwa zarobkowe, w których zarobki spoza gospodarstwa stanowią powyżej 60% produkcji rolniczej (grupa I);
    - b) gospodarstwa zarobkowe, w których zarobki spoza gospodarstwa stanowią od 10—60% produkcji rolniczej (grupa II);
  - 3) gospodarstwa czysto rolnicze (rodzinne) w zasadzie bez zarobków,
  - 4) gospodarstwa kapitalistyczne — korzystające z ponad 150 dni pracy najmniejszej rocznie, o obszarze 12—14 lub więcej ha, oraz uzyskujące powyżej 100 tys. zł (a w rejonie środkowo-zachodnim ponad 150 tys. zł) wartości produkcji rolniczej,
  - 5) gospodarstwa wyrobników — praca u sąsiadów łącznie z odrobkami przekracza 60 dni rocznie w przypadku pracy głowy rodziny, a 100 dni w przypadku pracy innych członków rodziny,
  - 6) gospodarstwa inne — np. renciści, starcy — powyżej 60 lat lub samotni nie posiadający zupełnie inwentarza żywego o powierzchni do 2 ha itp.,
  - 7) gospodarstwa członków i byłych członków spółdzielni produkcyjnych.
- Badania przeprowadzono w 102 wsiach na terenie całej Polski (z wyjątkiem rejonów specyficznych, wyłączonych z badań: Podhale, Żuławki i rejon przemysłowy — Katowice). Łącznie objęto ankietą 12 377 rodzin. Liczebność i strukturę reprezentacji przedstawia tabela 1.

Częstotliwość inwestowania

Największą aktywność w inwestowaniu wykazują gospodarstwa na ziemiach starych szczególnie w dwóch rejonach: środkowo-zachodnim i środkowo-wschodnim (ca 50%). Mniej inwestowały gospodarstwa w rejonach południowo-wschodnim i południowo-zachodnim, a najmniej w pozostałych rejonach ziem zachodnich.

Tabela 2

Częstotliwość inwestowania w odsetkach gospodarstw zbadanych

Grupy gospodarstw ha	R e j o n y						
	środk. zachod.	środk. wschod.	połudn. wschod.	połudn. zachod.	opolski	połn. zachod.	połn.
Razem	50,2	45,0	33,0	34,2	29,3	30,6	28,2
0,0 — 0,5	12,4	8,2	15,4	2,3	11,1	1,8	2,3
0,5 — 2	34,8	26,8	30,4	17,4	15,6	9,2	8,3
2 — 5	51,6	39,7	38,1	32,8	39,5	17,1	18,7
5 — 7	50,3	47,2	41,8	53,6	59,1	30,3	26,9
7 — 10	73,7	62,4	35,9	56,9	60,7	52,2	55,7
10 — 14	80,8	59,2	46,7	56,7	52,4	66,5	58,4
14 — 20	79,4	67,4	66,7	53,9	33,3	53,9	45,9
20 i więcej	77,6	70,7	—	40,0	—	—	31,4

Obok różnic rejonowych, które częściowo wynikają z postawy rolników, a częściowo wiążą się z odmiennymi obiektywnymi warunkami w poszczególnych rejonach (poziom kultury rolnej, struktura agrarna itp.), zaobserwowano istotne różnice w aktywności inwestycyjnej poszczególnych grup obszarowych.

Na ogół wraz ze wzrostem obszaru zwiększa się aktywność inwestowania, a więc w gospodarstwach większych obszarowo inwestycje są częstsze niż w mniejszych.

Bardzo istotne różnice wykazuje aktywność inwestycyjna w poszczególnych typach społeczno-gospodarczych. Najbardziej inwestują rodziny nierolnicze, a spośród rodzin rolnych — starcy i wyrobnicy. Wprawdzie w rejonach środkowo-zachodnim i południowo-wschodnim częstość inwestowania jest w grupie wyrobników dość duża — tu jednak należy być ostrożnym we wnioskach ze względu na małą zbiorowość.

Tabela 3

Ilość rodzin inwestycyjnych (w odsetkach rodzin zbadanych)

Typy społeczno-gospodarcze	Rejony				
	środk. zachod.	środk. wschod.	połudn. wschod.	połudn. zachod.	opolski
Razem	53,4	40,1	34,0	34,1	29,3
Nierolnicy	10,4	10,0	14,5	1,8	10,1
Gospodarstwa zarobkowe I	36,2	33,7	34,9	30,0	18,0
Gospodarstwa zarobkowe II	64,5	41,1	42,9	43,8	44,1
Gospodarstwa wyrobników	14,3	34,2	46,7	—	—
Gospodarstwa rodzinne	70,4	44,2	34,6	50,3	45,2
Gospodarstwa kapitalistyczne	83,3	53,8	—	—	—
Gospodarstwa członków i b. czł. społ. prod.	71,9	45,2	7,1	64,3	54,8
Gospodarstwa starców	18,8	5,6	4,7	14,1	—

Również grupa gospodarstw zarobkowych I (dochód z pracy przeważa nad dochodem z gospodarstwa) inwestuje w znacznie mniejszym stopniu niż pozostałe grupy. Natomiast częstotliwość inwestowania w grupie gospodarstw zarobkowych II (dochód z gospodarstwa przeważa nad dochodem z pracy) oraz w grupie b. członków spółdzielni produkcyjnych niewiele odbiega od tejże w grupie najliczniejszej tzn. w grupie gospodarstw rodzinnych. Te grupy wykazują największą aktywność w inwestowaniu.

Właściciele gospodarstw kapitalistycznych (w rejonach środk.-zach. i środk.-wsch.) najczęściej ze wszystkich omawianych grup podejmują inwestycje. Przypominamy jednak, że jest to zbiorowość bardzo niewielka.

Reasumując można określić pewne proporcje, które się tu rysują. Przyjmując ogólnie (wszystkie rejony razem) częstość inwestowania w grupie gospodarstw typu rodzinnego za 100 (gospodarstwa te we wszystkich rejonach mają zdecydowaną przewagę liczebną — tab. 1) możemy stwierdzić, że tylko właściciele gospodarstw kapitalistycznych wykazują większą aktywność (1:1,36). Inne grupy wykazują aktywność mniejszą. Najmniej odbiegają dwie grupy — grupa chłopów-robotników (gospodarstwa zarobkowe II — proporcja 1:0,94) oraz członkowie i b. członkowie spółdzielni (1:0,86). Pozostałe grupy wykazują znacznie mniejszą aktywność gospodarczą, jeśli mierzyć ją częstością inwestowania w porównaniu z gospodarstwami rodzinnymi (1:0,6).

Rodzaj inwestycji

Rodzaj inwestycji ujęty został dwojako. Po pierwsze, od strony częstości inwestowania w różne rodzaje inwestycji i po drugie, od strony ich udziału wartościowego w ogólnej sumie zainwestowanej. Oba ujęcia z niedużym odchyleniem wykazują prawie takie same tendencje.

Najczęściej podejmowaną inwestycją przez rolników objętych ankietą są budynki (niewielkie odchylenie w rejonie środkowo-zachodnim i płd.-zachodnim), a następnie kupno maszyn i narzędzi rolniczych.

Jeszcze wyraźniej widać to w udziale budynków w całej zainwestowanej sumie, w której budynki zajmują prawie we wszystkich rejonach przeszło 50%. Wyjątek stanowi rejon płd.-zachod. i płn.-zachod., ale i tu inwestycje w budynki zajmują najpoważniejsze miejsce.

Biorąc pod uwagę rodzaj inwestycji, wspomnieć trzeba o różnicach rejonowych. Pod względem częstotliwości inwestycji w budynki (łącznie z remontami) przodują gospodarstwa z rejonów środkowo- i południowo-wschodniego ze starych ziem oraz z południowo-zachodniego i opolskiego na ziemiach zachodnich (23—26%), w nieco

Tabela 4

**Częstotliwość inwestowania wg rodzaju inwestycji
w odsetkach gospodarstw zbadanych**

Rodzaj inwestycji	Rejony						
	środk. zach.	środk. wsch.	połudn. wschod.	połudn. zachod.	opolski	półn. zach.	półn.
Nowe budynki							
mieszkalne	4,7	7,0	9,2	0,3	1,7	0,1	0,3
gospodarcze	7,3	12,7	8,6	2,2	3,8	4,3	7,0
Remonty budynków							
mieszkalnych	2,8	3,1	4,3	10,5	9,6	4,3	7,0
gospodarczych	4,7	2,7	1,7	10,8	8,4	4,8	6,4
Maszyny i narzędzia							
rolnicze	18,5	16,1	8,5	28,9	12,0	13,7	14,9
Melioracje	6,8	0,5	0,0	1,7	2,2	7,9	2,5
Inwentarz żywy							
Konie	4,0	2,4	1,0	5,4	3,2	3,4	4,3
Krowy i buhaje	4,1	3,6	1,2	6,8	3,8	4,4	7,6
Maciory i knury	0,6	0,5	0,1	0,4	—	0,1	0,1
Kupno ziemi	2,1	1,5	2,6	0,2	—	0,1	—
Elektryfikacja	12,0	7,1	3,5	0,9	1,7	0,3	0,1
Plantacje trwałe	1,7	0,2	0,5	0,4	—	—	0,7
Inne inwestycje	4,3	1,9	0,4	1,1	0,4	0,4	0,3

Tabela 5

Struktura nakładów inwestycyjnych w odsetkach ogólnej sumy zainwestowanej

Rodzaj inwestycji	Rejony						
	środk. zachod.	środk. wschod.	połudn. wschod.	połudn. zachod.	opolski	północ. zachod.	pół- nocny
Nowe budynki							
mieszkalne	27,4	32,6	46,0	4,3	18,6	1,0	5,3
gospodarcze	23,5	30,5	28,0	14,0	18,6	16,8	19,8
Remonty budynków							
mieszkalnych	2,2	3,4	6,3	15,1	19,0	9,5	14,2
gospodarczych	6,0	3,5	1,7	13,9	12,7	10,5	16,4
Maszyny i narzędzia							
rolnicze	16,3	13,5	6,3	27,1	18,7	34,2	18,9
Melioracje	0,7	0,1	—	0,2	0,2	4,1	0,2
Inwentarz żywy							
Konie	4,7	2,4	1,2	12,2	5,6	11,4	9,2
Krowy i buhaje	3,9	3,0	1,0	11,0	5,6	11,0	13,4
Maciory i knury	0,2	0,1	0,1	0,3	—	0,1	0,3
Kupno ziemi	8,0	7,3	6,1	0,6	—	0,6	—
Elektryfikacja	6,5	3,1	2,3	0,4	0,7	0,2	0,3
Plantacje trwałe	0,2	0,1	0,7	0,1	—	—	1,0
Inne inwestycje	0,4	0,4	0,3	0,8	0,3	0,6	1,0

mniejszym stopniu występują one w rejonie środkowo-zachodnim i północnym (19—21%), a w najmniejszym w rejonie północno-zachodnim (13,5%).

W samych inwestycjach w budynki również wyraźnie rysują się różnice rejonowe. Podczas gdy na ziemiach starych jest to głównie nowe budownictwo i to budownictwo mieszkalne, to na ziemiach zachodnich są to przede wszystkim remonty budynków i to częściej gospodarczych niż mieszkalnych.

W dziedzinie kupna maszyn i narzędzi rolniczych na czoło wysuwa się rejon południowo-zachodni (28,9%), a następnie środkowo-zachodni, środkowo-wschodni, północny i północno-zachodni (14—19%). Najmniej (8—12%) kupowali maszyny gospodarze z rejonów małopolskich (południowo-wschodni i opolski). Analiza udziału sum wydatkowanych na maszyny w całej zainwestowanej sumie na ogół potwierdza te obserwacje, z tym, że w rejonach ziem zachodnich, przy ogólnie mniejszej niż na starych ziemiach aktywności inwestycyjnej, udział sum wydatkowanych na kupno maszyn jest poważniejszy niż na starych ziemiach.

Następne miejsce po budynkach i maszynach rolniczych zajmuje kupno inwentarza żywego i kupno ziemi.

Tabela 6

Struktura nakładów inwestycyjnych
(w odsetkach całej sumy zainwestowanej)

Grupy gospodarstw w ha	Rejony						
	środk.- zach.	środk. wsch.	połudn. wschodn.	połudn. zachod.	opolski	półn. zach.	północny
Nakłady na nowe budynki mieszkalne							
0,0— 0,5	77,4	80,9	82,5	—	56,3	—	85,5
0,5— 2	66,4	52,3	54,9	—	31,6	—	—
2 — 5	43,0	41,8	39,9	4,9	19,4	—	—
5 — 7	24,5	23,5	25,0	—	12,9	—	36,1
7 —10	20,2	25,4	40,9	5,9	5,9	2,0	—
10 —14	3,7	29,1	25,4	5,4	—	—	3,9
14 —20	23,0	10,6	—	—	—	—	—
20 i więcej	0,8	40,6	—	—	—	—	—
Nakłady na nowe budynki gospodarcze							
0,0— 0,5	6,8	9,2	7,2	—	9,7	36,9	—
0,5— 2	13,3	34,0	20,3	4,2	6,5	3,6	—
2 — 5	19,1	30,4	33,5	19,2	11,5	31,4	47,4
5 — 7	26,2	32,1	39,4	15,7	20,1	32,7	—
7 —10	24,2	34,4	24,9	11,9	30,7	14,6	17,2
10 —14	37,1	22,2	28,8	12,4	33,1	7,8	24,6
14 —20	16,1	37,4	—	11,3	—	45,6	10,3
20 i więcej	26,4	26,2	—	46,8	—	—	24,6
Nakłady na remont budynków mieszkalnych							
0,0— 0,5	1,3	2,9	4,2	91,2	18,8	55,3	—
0,5— 2	5,2	2,1	9,1	42,3	34,9	35,2	61,9
2 — 5	3,3	2,1	5,7	23,3	18,6	25,6	17,9
5 — 7	1,4	6,5	6,7	12,6	20,1	2,0	3,7
7 —10	2,5	3,1	0,6	10,7	14,3	6,8	18,1
10 —14	1,9	3,5	—	13,7	9,4	11,1	11,0
14 —20	0,1	5,7	17,6	5,4	—	—	23,3
20 i więcej	1,3	0,4	—	—	—	—	—

Tabela 6 c. d.

Grupy gospodarstw w ha	Rejony						
	środk.-zachod.	środk.-wschod.	połud.-wschod.	połud.-zachod.	opolski	półn.-zachod.	półn.-nocny
Nakłady na remont budynków gospodarczych							
0,0— 0,5	1,9	—	0,1	8,8	9,2	7,8	—
0,5— 2	1,6	0,5	2,2	19,5	8,7	11,6	0,3
2 — 5	3,8	4,0	1,8	17,3	15,0	11,3	18,6
5 — 7	2,7	2,3	2,3	9,1	10,5	3,6	12,9
7 —10	6,6	4,5	0,8	15,3	13,2	10,1	19,8
10 —14	4,5	4,4	7,9	11,7	20,2	14,9	17,4
14 —20	14,2	6,3	—	25,4	—	—	16,8
20 i więcej	13,2	0,9	—	—	—	—	6,2
Nakłady na maszyny rolnicze							
0,0— 0,5	0,6	1,5	—	—	—	—	—
0,5— 2	1,0	1,0	2,1	4,5	9,4	16,4	—
2 — 5	7,2	7,5	6,6	15,9	19,2	16,4	3,3
5 — 7	9,6	15,5	14,0	27,7	18,8	25,7	19,6
7 —10	22,4	16,8	20,3	26,9	27,5	33,8	24,2
10 —14	20,1	13,9	24,4	36,1	29,7	41,4	19,3
14 —20	25,3	30,0	82,4	33,5	63,2	42,5	17,7
20 i więcej	34,7	17,4	—	52,6	—	—	24,5
Nakłady na kupno ziemi							
0,0— 0,5	6,8	5,0	4,6	—	—	—	—
0,5— 2	2,6	7,6	6,0	—	—	—	—
2 — 5	3,7	5,5	6,1	—	—	—	—
5 — 7	21,2	7,8	7,4	3,0	—	—	—
7 —10	4,6	4,2	7,6	0,1	—	—	—
10 —14	14,0	16,8	—	0,1	—	1,1	—
14 —20	—	1,7	—	—	—	5,0	—
20 i więcej	9,2	10,6	—	—	—	—	—

W tej dziedzinie również zachodzą bardzo wyraźne różnice rejonowe. Na ziemiach starych wyraźnie przeważa kupno ziemi, które w kolejności zajmuje trzecie miejsce, a dopiero następnie kupno inwentarza żywego, natomiast na ziemiach zachodnich kupno ziemi prawie zupełnie nie występuje, a natomiast kupno inwentarza żywego ma tu znacznie poważniejsze rozmiary niż na starych ziemiach. Wyrazem tego jest nie tyle większa częstotliwość zakupów, ile udział wydatków na zakup inwentarza żywego w całej zainwestowanej sumie, który wynosi na ziemiach zachodnich prawie 25% wobec ca 8—9% na starych ziemiach.

Biorąc pod uwagę grupy obszarowe, również można zaobserwować dość wyraźne różnice w rodzajach inwestycji. W tabeli 6 przedstawiamy dane dotyczące tylko najpoważniejszych pozycji tzn. budownictwa, kupna maszyn i kupna ziemi.

Gospodarstwa działkowe prawie wyłącznie inwestują w budynki mieszkalne (nowe na starych ziemiach, a na remonty na ziemiach zachodnich). Pozycja ta w zbadanym rejonie obejmuje ponad 70%, a sięga nawet 95% zainwestowanej sumy. Wydatki te już nieco maleją w grupie 0,5—2 ha, a w jeszcze większym stopniu

w grupach średnich i dużych. W tych ostatnich grupach dominuje wyraźnie budownictwo gospodarcze i kupno maszyn.

Istotne różnice w rodzajach podejmowanych inwestycji zauważyć można biorąc pod uwagę kategorie społeczno-gospodarcze.

Ogólnie można stwierdzić, że inwestycje w nowe budynki mieszkalne najczęściej podejmowane są w grupie gospodarstw zarobkowych, inwestycje w budynki gospodarcze najczęściej podejmują właściciele gospodarstw typu rolniczego, zarówno gospodarstw rodzinnych, jak i zarobkowych II, kupno maszyn występuje najczęściej w grupie gospodarstw rodzinnych i kapitalistycznych.

Podobna kolejność przy kierunkach inwestowania powtarza się we wszystkich rejonach (tab. 7).

Tabela 7

Struktura nakładów inwestycyjnych
(w odsetkach całej sumy zainwestowanej)

Typy społeczno gospodarcze	Re j o n y				
	środk. zach.	środk. wsch.	połudn. wsch.	połudn. zach.	opolski
Nakłady na nowe budynki mieszkalne					
Nierolnicy	14,4	45,1	67,9	—	48,3
Gospodarstwa zarobkowe I	53,3	62,4	54,7	—	49,9
Gospodarstwa zarobkowe II	30,3	30,3	41,1	—	22,6
Wyrobnicy	—	18,1	40,9	—	—
Gospodarstwa rodzinne	18,7	31,5	36,2	5,3	4,2
Gospodarstwa kapitalist.	—	27,6	—	—	—
Człon. i byli człon. spółdz. prod.	14,5	—	—	6,6	—
Starcy i renciści	—	—	48,6	—	—
Nakłady na nowe budynki gospodarcze					
Nierolnicy	25,8	38,9	14,9	—	13,6
Gospodarstwa zarobkowe I	12,2	25,5	24,1	17,0	—
Gospodarstwa zarobkowe II	12,2	31,6	34,4	25,6	35,2
Wyrobnicy	—	33,7	14,6	—	—
Gospodarstwa rodzinne	28,7	31,4	32,2	11,7	19,8
Gospodarstwa kapitalist.	16,1	22,3	—	—	—
Człon. i byli człon. spółdz. prod.	31,9	57,0	—	11,1	—
Starcy i renciści	15,4	—	34,5	—	—
Nakłady na remont budynków mieszkalnych					
Nierolnicy	7,9	0,8	10,6	95,7	21,1
Gospodarstwa zarobkowe I	7,2	2,8	6,4	28,7	24,1
Gospodarstwa zarobkowe II	4,0	5,7	3,6	18,9	20,3
Wyrobnicy	—	2,8	14,7	—	—
Gospodarstwa rodzinne	1,9	3,3	7,7	12,6	16,9
Gospodarstwa kapitalist.	—	18,1	—	—	—
Człon. i byli człon. spółdz. prod.	1,1	10,4	—	10,8	18,5
Starcy i renciści	38,4	100,0	—	23,6	—

Tabela 7 c. d.

Typy społeczno gospodarcze	R e j o n y				
	środk.- zachod.	środk.- wschod.	połud.- wschod.	połud.- zachod.	opolski
Nakłady na remont budynków gospodarczych					
Nierolnicy	14,4	7,9	0,5	4,3	9,1
Gospodarstwa zarobkowe I	1,9	6,1	1,6	14,8	6,0
Gospodarstwa zarobkowe II	7,1	3,1	1,7	18,6	2,1
Wyrobnicy	—	1,7	0,9	—	—
Gospodarstwa rodzinne	9,2	3,5	2,0	12,7	13,1
Gospodarstwa kapitalist.	—	1,5	—	—	—
Człon. i byli człon. spółdz. prod.	2,6	—	—	13,9	52,2
Starczy i renciści	—	—	—	22,4	—
Nakłady na maszyny rolnicze					
Nierolnicy	0,3	5,2	—	—	—
Gospodarstwa zarobkowe I	3,0	1,8	2,2	10,8	5,5
Gospodarstwa zarobkowe II	19,9	18,1	6,9	15,5	12,6
Wyrobnicy	—	1,7	2,4	—	—
Gospodarstwa rodzinne	22,7	16,2	10,3	34,9	30,9
Gospodarstwa kapitalist.	66,5	24,3	—	—	—
Człon. i byli człon. spółdz. prod.	11,1	23,5	100,0	25,1	7,7
Starczy i renciści	11,3	—	—	41,8	—
Nakłady na kupno ziemi					
Nierolnicy	4,7	—	3,5	—	—
Gospodarstwa zarobkowe I	6,6	—	5,2	5,3	—
Gospodarstwa zarobkowe II	5,7	2,3	6,4	1,3	—
Wyrobnicy	—	—	—	—	—
Gospodarstwa rodzinne	3,1	6,7	5,6	0,0	—
Gospodarstwa kapitalist.	—	—	—	—	—
Człon. i byli człon. spółdz. prod.	5,0	—	—	—	—
Starczy i renciści	—	—	—	—	—

Wielkość nakładów inwestycyjnych

Suma nakładów inwestycyjnych na 1 gospodarstwo zbadane waha się od 2 028 zł w rejonie północno-zachodnim, gdzie zanotowano najniższe nakłady inwestycyjne, do 6 217 zł w rejonie środkowo-zachodnim, gdzie stwierdzono najwyższe nakłady.

Na 1 gospodarstwo inwestujące wielkość nakładów inwestycyjnych waha się od 6 621 w rejonie północno-zachodnim do 14 935 zł w rejonie opolskim.

Podobnie jak częstotliwość inwestowania tak i wielkość nakładów wskazuje, na większą aktywność w tej dziedzinie na ziemiach starych niż na zachodnich. Wraz ze wzrostem obszaru wzrasta wysokość nakładów inwestycyjnych (niewielkie odchylenia, to raczej sprawa przypadku związana z nieliczną reprezentacją w niektórych grupach obszarowych).

Tabela 8

Przeciętna suma nakładów inwestycyjnych w zł na 1 gospodarstwo zbadane i inwestujące w okresie od 1. I. 1959 — 1. I. 1960 r.

Grupy gospodarstw w ha	Rejony						
	środk. zach.	środk. wsch.	połudn. wsch.	połudn. zach.	opolski	pin. zach.	północny

Nakłady inwestycyjne na 1 gospodarstwo zbadane

Razem	6 217	5 979	4 585	3 748	4 376	2 028	3 815
0,0— 0,5	1 704	1 702	2 845	122	1 488	120	512
0,5— 2	4 228	4 510	3 986	1 094	1 933	264	577
2 — 5	5 390	4 856	5 337	2 809	5 012	890	1 617
5 — 7	7 021	5 203	5 057	5 050	8 684	1 630	3 140
7 —10	7 206	7 306	6 029	7 307	12 077	3 203	2 324
10 —14	11 643	8 427	3 464	6 810	13 660	5 270	9 598
14 —20	8 975	11 226	—	10 233	633	16 876	8 826
20 i więcej	15 976	22 921	—	16 250	—	—	4 649

Nakłady inwestycyjne na 1 gospodarstwo inwestujące

Razem	12 378	13 284	13 899	10 971	14 935	6 621	13 355
0,0— 0,5	13 764	20 742	18 493	4 981	13 388	6 793	20 667
0,5— 2	12 139	16 837	13 102	6 271	12 382	2 881	6 920
2 — 5	10 444	12 240	14 006	8 559	12 676	5 204	8 664
5 — 7	13 984	11 016	12 103	9 420	14 684	5 374	11 662
7 —10	9 773	11 710	16 783	12 845	19 890	6 135	8 704
10 —14	14 410	14 234	7 424	12 005	26 077	7 927	15 539
14 —20	11 304	16 645	—	18 986	1 900	31 344	18 792
20 i więcej	20 600	32 405	—	40 624	—	—	14 791

Przy analizie wielkości nakładów inwestycyjnych warto zatrzymać się nad kwestią, jaką część produkcji rolniczej czy też dochodów ogólnych przeznaczyci ankietowani gospodarze poszczególnych rejonów na nakłady inwestycyjne. Pracownia nie dysponuje danymi o produkcji ogólnej z 1959 r. Przyjmując dla badanych gospodarstw dane z ankiety w 1957 r. (która objęła te same gospodarstwa) o produkcji ogólnej i rocznych zarobkach spoza gospodarstwa można w przybliżeniu uchwycić różnice rejonowe.

Oczywiście należy tu zastrzec, że nakłady inwestycyjne nie są czynione wyłącznie z dochodów gospodarstwa (ważne znaczenie ma kredyt — patrz dane o źródłach inwestycji). Mimo to dane wykazują bardzo poważne różnice w udziale inwestycji w stosunku do produkcji wzgl. dochodu w poszczególnych rejonach (tabela 10).

Tabela 9

**Przeciętna suma nakładów inwestycyjnych na 1 gospodarstwo zbadane
i inwestujące w zł w okresie 1. I. 1959 — 1. I. 1960 r.
(w typach społeczno-gospodarczych)**

Typy społeczno-gospodarcze	Rejony				
	środk. zachodn.	środk. wschodn.	połudn. wschod.	połudn. zachod.	opolski
Nakłady inwestycyjne na 1 rodzinę zbadaną					
Ogółem	5 629	5 280	4 686	3 747	4 410
Nierolnicy	341	3 164	1 759	120	1 179
Gospodarstwa zarobkowe I	3 328	5 582	4 458	1 610	2 192
Gospodarstwa zarobkowe II	5 060	4 228	6 299	4 077	8 370
Wyrobnicy	104	1 894	4 722	—	—
Gospodarstwa rodzinne	8 957	5 835	4 903	6 099	7 207
Gospodarstwa kapitalis.	6 753	11 168	—	—	—
Członk. i byli czł. sp. pr.	6 390	6 655	671	8 286	5 110
Starcy i renciści	1 218	250	479	770	—
Nakłady inwestycyjne na 1 rodzinę inwestującą					
Ogółem	10 550	13 175	13 783	10 971	14 916
Nierolnicy	3 276	31 640	12 112	6 642	11 630
Gospod. zarobkowe I	9 183	16 561	12 780	7 327	12 196
Gospod. zarobkowe II	7 841	10 281	14 681	9 303	18 985
Wyrobnicy	725	5 536	10 120	—	—
Gospodarstwa rodzinne	12 726	18 200	14 161	12 122	15 932
Gospodarstwa kapitalis.	8 104	20 740	—	—	—
Członk. i byli czł. sp. pr.	8 892	14 736	9 400	12 881	9 331
Starcy i renciści	6 496	4 300	10 175	5 445	—

Tabela 10

**Stosunek nakładów inwestycyjnych z 1959 r. do produkcji ogólnej,
produkcji towarowej i dochodu ogólnego w 1957 r.^a**

Nakłady inwestycyjne w %	Rejon				opolski
	środk.-zach.	środk.-wsch.	płd.-wsch.	płd.-zach.	
produkcji ogólnej	12,7	16,8	21,3	11,0	11,4
produkcji towarowej	24,2	34,0	56,7	22,1	22,0
dochodu ogólnego	20,3	29,0	31,8	15,7	15,6

^a Dochód ogólny = produkcja ogólna + średnie roczne zarobki spoza gospodarstwa

Źródła inwestycji

Decydującym źródłem środków na inwestycje we wszystkich rejonach i grupach obszarowych są środki własne gospodarzy. Kredyty państwowe sięgają od 17—30% całej zainwestowanej sumy, przy czym udział ich jest większy w rejonach ziem zachodnich niż ziem starych. Udział kredytów państwowych w inwestycjach w poszczególnych grupach obszarowych jest na ogół bardzo podobny, mimo różnic w częstotliwości inwestowania, w wysokości i rodzajach inwestycji (tab. 11).

Tabela 11

Źródła nakładów inwestycyjnych w okresie 1. I. 1959 — 1. I. 1960 r.

Grupy gospodarstw w ha	Kredyty		Środki własne	Inne środki	FRR
	państwowe	prywatne			
w % ogólnej sumy zainwestowanej					
Rejon środkowo-zachodni					
Razem	17,4	2,9	74,1	4,4	1,2
0,0 — 0,5	16,5	3,0	79,9	—	0,6
0,5 — 2	22,5	2,0	75,2	—	0,3
2 — 5	22,1	1,4	70,9	4,3	1,3
5 — 7	16,3	1,7	75,6	4,2	2,2
7 — 10	20,9	2,8	71,9	2,1	2,3
10 — 14	10,8	2,1	79,3	7,1	0,7
14 — 20	16,9	8,6	72,6	0,7	1,2
20 — 25	12,6	—	74,2	12,2	1,0
25 i więcej	19,0	3,2	51,4	26,4	—
Rejon środkowo-wschodni					
Razem	17,6	2,9	77,8	1,4	0,3
0,0 — 0,5	8,6	—	82,4	9,0	—
0,5 — 2	21,3	4,5	74,0	0,2	—
2 — 5	16,4	2,3	80,7	0,1	0,5
5 — 7	11,4	2,5	82,9	2,8	0,4
7 — 10	16,9	3,1	78,9	0,7	0,4
10 — 14	21,7	4,7	72,2	1,2	0,2
14 — 20	25,4	3,2	70,8	—	0,6
20 — 25	22,7	0,3	72,7	4,3	—
Rejon południowo-wschodni					
Razem	17,0	1,9	79,9	1,1	0,1
0,0 — 0,5	12,6	1,8	85,2	0,4	—
0,5 — 2	21,3	1,4	75,2	2,1	0,0
2 — 5	18,4	2,2	78,3	1,0	0,1
5 — 7	7,8	2,1	89,7	0,1	0,3
7 — 10	4,0	1,1	94,9	—	0,1
10 — 14	11,5	1,9	86,6	—	—
14 i więcej	—	—	100,0	—	—
Rejon południowo-zachodni					
Razem	31,9	1,3	64,8	2,0	—
0,0 — 0,5	70,8	—	29,2	—	—
0,5 — 2	17,0	2,1	74,6	6,3	—
2 — 5	29,7	0,4	62,1	7,8	—
5 — 7	26,1	1,8	71,3	0,8	—
7 — 10	32,1	1,1	65,9	0,9	—
10 — 14	33,6	2,0	63,9	0,5	—
14 — 20	42,1	—	57,9	—	—
20 i więcej	64,0	—	36,0	—	—

Tabela 11 c. d.

Grupy gospodarstw w ha	Kredyty		Środki własne	Inne środki	FRR
	państwowe	prywatne			
w % ogólnej sumy zainwestowanej					
Rejon opolski					
Razem	24,7	4,4	68,0	2,9	—
0,0 — 0,5	36,2	10,5	51,9	1,4	—
0,5 — 2	35,4	7,8	54,6	2,2	—
2 — 5	25,9	4,6	66,8	2,7	—
5 — 7	24,8	3,3	68,2	3,7	—
7 — 10	15,4	2,4	77,7	4,5	—
10 — 14	16,0	—	83,7	0,3	—
14 — 20	—	—	63,2	36,8	—
20 i więcej	—	—	—	—	—
Rejon północno-zachodni					
Razem	18,8	0,2	75,9	5,1	—
0,0 — 0,5	36,9	—	63,1	—	—
0,5 — 2	1,4	—	98,6	—	—
2 — 5	29,1	—	69,9	1,0	—
5 — 7	30,4	—	67,6	2,0	—
7 — 10	16,4	0,5	80,7	2,4	—
10 — 14	20,5	—	77,5	2,0	—
14 — 20	3,2	—	42,8	54,0	—
20 i więcej	—	—	—	—	—